

için mücadeleyle geçen Savvâf, öğretici mahiyette küçük hacimli kitaplar kaleme almış, mücadelesi ve bu amaçla yaptığı yolculuklarıyla ilgili anılarını ve dergilerde çıkan bazı yazılarını da kitaplaştırmıştır.

el-Muḥaḫḫatâtü'l-isti'mâriyye li-mû-kâfeḫati'l-İslâm (Mekke 1384/1964; Kahire 1399/1979); *Ma'irketü'l-İslâm ev veḳâ'i'unâ fi Fileşîn beyne'l-ems ve'l-yevm* (Mekke 1389/1969); *Şafahât min târihi'd-da'veti'l-İslâmiyye fi'l-İrâk* (Kahire 1401/1984); *Raḫâlâtî ile'd-di-yâri'l-İslâmiyye I: İrîkiyâ el-müslime* (Beirut 1395/1975); *Min sicilli zikreyâtî* (Kahire 1407/1987); *Şavtü'l-İslâm fi'l-İrâk* (Bağdat 1374/1955); *Beyne'r-ru'ât ve'd-du'ât* (Beirut 1397/1977; Kahire 1399/1979); *Nidâ'ü'l-İslâm* (Amman 1382/1962); *Ta'îmü's-şalât* (Bağdat 1949, 1951, 1955; Beirut 1390/1970; Kahire 1399/1979; Küveyt 1405/1985; Türkçe trc. Ramazan Nazlı, *Namaz Rehberi*, İstanbul 1986); *eş-Şiyâm fi'l-İslâm* (Bağdat 1951; Kahire 1398/1978; Türkçe trc. Ramazan Nazlı, *İslâm'da Oruç*, İstanbul 1992); *el-Ḳur'ân: Envâruhû, âşâruhû ve evşâfuhû* (Beirut 1394/1974; Cidde 1406; Türkçe trc. Ramazan Nazlı, *İslâmın En Büyük Mucizesi Kur'an*, İstanbul 1988); *Ümmü'l-Kur'ân ve ḫayru selâşi süver ünzilet* (Beirut 1402/1982); *Mine'l-Ḳur'ân ve ile'l-Ḳur'ân: ed-da' ve ve'd-du'ât* (Beirut 1401/1981; Cidde 1406/1985); *Fâtiḫatü'l-Ḳur'ân ve cüz'ü 'Amme el-ḫâtimü li'l-Ḳur'ân tefsîr ve beyân* (Cidde 1406/1985, 1407/1987); *'Uddetü'l-müslimîn fi me'âni'l-Fâtiḫa ve ḫışâri's-süver min kitâbi rabbi'l-âlemin* (Cidde 1388/1968); *Nazarât fi sûreti'l-Ḥucurât* (Beirut 1405/1985); *Du'â'ü's-seḫer* (Kahire 1405/1985; Cidde 1405/1985, 1406/1986); *Eşeru'z-zünûb fi hedmi'l-ümem ve's-şu'ûb* (Kahire 1402/1982; Beirut 1405/1985; Cidde 1406/1986; Türkçe trc. Ramazan Nazlı, *Devlet ve Milletlerin Yıkılışında Günahların Rolü*, İstanbul 1987); *el-Ḳıyâme re'ye'l-âyn* (Kahire 1397/1977; Cidde 1406/1985; Beirut 1406; Türkçe trc. Ramazan Nazlı, *Gözle Görülen Kıyâmet*, İstanbul 1986); *Lâ İştirâkiyye fi'l-İslâm* (Kahire 1398; Türkçe trc. Ramazan Nazlı, *İslâm'da Sosyalizm Yoktur*, İstanbul 1988); *Zevcâtü'n-nebiyyi't-ḫâhîrât ve ḫikmetü te'addüdhinne* (Bağdat 1950; Kahire 1390/1970, 1399/1979; Cidde 1406/1985; Türkçe trc. Ali Aslan, *Resûlullah'ın Pâk Zevceleri*, Ankara, ts. [Nur Yayınları]; trc. Ramazan Nazlı, *Hz. Peygamber [s.a.u]'in Pâk Zevceleri ve Birden Fazla Olmalarının*

Hikmeti, İstanbul 1987); *el-'Allâmetü'l-mücâhid eş-Şeyḫ Emced ez-Zehâvî: Şeyḫu 'ulemâ'i'l-İrâk'l-mu'âşîrîn* (Kahire 1988); *el-Müslimûn ve 'ilmü'l-felek* (Beirut 1967).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Mahmûd es-Savvâf, *Şafahât min târihi'd-da'veti'l-İslâmiyye fi'l-İrâk*, Kahire 1401, tür.yer.; a.mlf., *el-'Allâmetü'l-mücâhid eş-Şeyḫ Emced ez-Zehâvî: Şeyḫu 'ulemâ'i'l-İrâk'l-mu'âşîrîn*, Kahire 1988, tür.yer.; K. Avvâd, *Mu'cemü'l-mü'ellifîne'l-İrâkiyyîn*, Bağdat 1969, III, 240; Yûnus İbrâhim es-Sâmerrâi, *Târiḫü 'ulemâ'i Bağdâd fi'l-ḫarnî'r-râbi' 'aşer el-hicrî*, Bağdat 1402/1982, s. 615-616; Muhammed el-Meczûb, *Ulemâ' ve müfekkîrûn 'arafâtühüm*, Riyad 1992, II, 295-310; Ali et-Tantâvî, *Zikreyât*, Cidde 1412/1992, V, 70, 77, 93-94, 125, 127, 136, 157, 174; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Delîlül-müellefâtü'l-İslâmiyye fi'l-memleketi'l-'Arabiyyeti's-Su'ûdiyye: 1400-1409*, Riyad 1413/1993, tür.yer.; a.mlf., *Tekmilletü Mu'cemi'l-mü'ellifîn*, Beirut 1418/1997, s. 546-549; a.mlf., *Teîmetü'l-A'lâm*, Beirut 1418/1998, II, 139-141; Ahmed Alâvine, *et-Tezyîl ve'l-istidrâk 'alâ Mu'cemi'l-mü'ellifîn*, Cidde 1423/2002, s. 305-306; Yûsuf Abdurrahman el-Mar'aşî, *'İḳdû'l-cevher fi 'ulemâ'i'r-rub'i'l-evel mine'l-ḫarnî'l-ḫâmis 'aşer*, Beirut 1427/2006, II, 2129-2132; Abdullâh el-Akil, *Min a'lâmî'd-da'ue ve'l-ḫareketi'l-İslâmiyyeti'l-mu'âsıra*, Amman 1429/2008, II, 1040-1051; Kâzım Ahmed Nâsir el-Meşâyihî, *eş-Şeyḫ Muhammed Maḫmûd eş-Savvâf: Râ'idü'l-ḫareketi'l-İslâmiyye fi'l-İrâk*, Bağdat 1430/2009; İmân Abdülhamîd ed-Debbâg, *el-ḫ-vânü'l-müslimûn fi'l-İrâk: 1959-1971*, Beirut 2012, s. 21-41; Fuâd Sâlih es-Seyyid, *Meusû'atü a'lâmi'l-ḫarnî'l-işrîn fi'l-âlemeyni'l-'Arabî ve'l-İslâmî*, Beirut 1434/2013, II, 323-325.

▲ AHMET ÖZEL

SAYRAFÎ, Hasan Kâmil

(حسن كامل الصيرفي)

(1908-1984)

Mısırlı şair ve edebiyatçı.

6 Eylül 1908 tarihinde Mısır'da Akdeniz liman şehri Dimyat'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimine bu şehirde devam etti, ancak maddî sıkıntılar yüzünden öğrenimine ara vererek Tarım Bakanlığı'nda memur olarak göreve başladı. Daha sonra Millet Meclisi'nde başkanlık sekreterliğine tayin edildi ve 1968 yılındaki emekliliğine kadar bu görevini sürdürdü. Erken bir dönemde edebiyata ilgi duyan Sayrafî, on beş yaşından itibaren yazmaya başladığı şiirlerini İsmâil Mazhar'ın yayımladığı *el-'Uşûr* dergisinde neşretti. Bir yandan resmî görevine devam ederken bir yandan da *el-Cihâd*, *eż-Żiyâ*, *el-Vâdi* ve *er-Râvî* gibi edebî dergilerin yazar kadrosunda yer aldı. Ayrıca Kültür Bakanlığı'nın yayımladığı *el-Mecelle* dergisinin

danışmanlığını ve yine bir edebî dergi olan *el-Kâtibü'l-'Arabî*'nin müdürlüğünü üstlendi. Arap Birliği'ne bağlı Arapça Yazmalar Enstitüsü'nün Arap kültür mirasına yönelik çalışmalarına katıldı.

Sayrafî, 1932'de Ahmed Zekî Ebû Şâdî'nin başkanlığında kurulan modern Arap edebiyatı şiiir akımlarından Apollo Topluluğu'nda kurucular arasında yer aldı ve aynı adla yayımlanan derginin yazı işlerinin idaresini üstlendi. Modern Arap şiirinin yenileşme sürecinde önemli bir dönüm noktası teşkil eden Apollo Topluluğu 1930'lu yıllarda Arap şiirine egemen olan edebî bir oluşumdu ve Kuzey Amerika'daki göçmen Arap şairlerinin etkisiyle romantik bir edebiyat anlayışına sahipti. Apollo Topluluğu'nun şairleri şiiri klasik Arap şiirinin kuralcılığından kurtarmayı, insanların ruhuna ve duygularına hitap eden yeni bir tarz ortaya koymayı hedeflemişti. Serbest şiiri savunan bu topluluğun yenilikçi hareketleri kendileriyle ve Mısır'la sınırlı kalmadı, çeşitli Arap ülkelerinden birçok şair bu akımın etkisiyle yazdığı eserlerini *Apollo* dergisinde yayımladı. Hareketin içinde önemli bir yer bulan Sayrafî çevresinden aldığı destekle ilk şiir divanını *el-Elḫânü'q-dâ'i'a* adıyla neşretti (Kahire 1934). Şiirlerinde karamsar ve hüznünlü bir ruh halini yansıtan Sayrafî bu yapıyı ömrünün sonuna kadar devam ettirdi ve şöhretten uzak, içine kapanık münzevi bir hayatı tercih etti. İlk şiir divanına yönelik tepkilerden olsa gerek, hazır bulunan diğer şiir divanını on dört yıl aradan sonra *eş-Şürûḳ* (Kahire 1948), üçüncü divanını yine uzun bir aradan sonra *Şadâ ve nûr ve dumûc* (Kahire 1960) adıyla yayımladı.

Ahmed Zekî Ebû Şâdî'nin bir yakınıyla evlenen Sayrafî, gözlerden uzak bir hayat yaşamasına rağmen kültür câmiasının ilgisinden pek uzak kalamadı, divanları 1980'den itibaren devlet tarafından neşredildi: *Zâdü'l-müsâfir* (Kahire 1980),

Hasan
Kâmil
es-Sayrafî

‘*Avdetü'l-vaḥy* (Kahire 1980), *Şalavâtî ene* (Kahire 1982), *en-Neb'* (Kahire 1982), *Nevâfizü'z-zîyâ'* (Kahire 1982). Şehriyâr ve Şehrezâd'ın öyküsünü konu edinen ve 104 rubâiden oluşan *Şehrezâd* da yine bu yıllarda yayımlandı (Kahire 1980). *eş-Şekâfe* dergisi tarafından 1977-1981 yılları arasında “Dimaşk, Ünşûdetü'l-ḥub, Şavtü'ş-şâfir, Kalemî ḥâdef'at nefsi” başlıklı şiirleri de yayımlandı. Bunların dışında Sayrafi'nin *Nağamât ve nesemât*, *Hamsetü'l-ıcri'n-nesim*, *Varakât*, *Müteferriḳât*, *Zeherâtün lâtezbul*, *Ḳaṭarâtü'n-nedâ* adında yazma halindeki divanları mevcuttur. Son yıllarını rahatsızlıklarla mücadele ederek geçiren Hasan Kâmil es-Sayrafi 20 Mayıs 1984 tarihinde vefat etti.

Sayrafi şiirlerinde hüznü, acıyı ve kederi ağırlıklı olarak işlemiş, insanın psikolojik birikimlerini ön plana çıkarmıştır. Ayrıca tabiatın aldığı ilhamla derin anlamlara dalmış, bunları beyitlerinde tasvir etmiştir. Şiire getirdiği yenilikler arasında bir den çok kafiyeye kullanarak mûsiki âhengini yakalaması, şiirlerini daha çok dörtlülük halinde yazması ve didaktik şiire uygun olan kısa vezinler kullanması sayılabilir. Öte yandan tek kafiyeli ve uzun vezinli klasik tarzda şiirleri pek tercih etmemiştir. Birçok defa şiir dalında devlet takdir ödülüne aday gösterilmiş, ancak ödülü elde edememiş, bu durum onun karamsarlığını ve içe kapanıklığını daha da artırmıştır.

Sayrafi'ye şöhret kazandıran ve Mısır dışında da tanınmasını sağlayan diğer bir etken de onun birçok eserin tenkitli neşri-ni hazırlamasıdır. Bu meyanda en önemli çalışması, Abbâsî döneminin meşhur şairlerinden Buhtürî'nin divanını beş cilt halinde ayrıntılı bir şekilde şerhetmesidir (Kahire 1963-1978). Ayrıca *Divânü'l-Hâriş b. Ḥillize* (Kahire 1961), *Divânü 'Amr b. Ḳamî'e* (Kahire 1385/1965), *Divânü (Şi'ri)'l-Mütelemmis eq-Ḍuba'î* (Kahire 1390/1970), *Divânü'l-Lakîḳ b. Ya'amer el-İyâdî* (Kahire 1970) ve *Divânü(Şi'ri)'l-Müşekḳab el-'Abdî* (Kahire 1391/1971); İbn Hazm'ın *Ṭavḳu'l-ḥamâme*'sini (Kahire 1950), Ebû Mansûr es-Seâlib'nin *Leṭâ'ifü'l-ma'ârif*'ini (Kahire 1379/1960, İbrâhim el-Ebyârî ile birlikte), Şerîf el-Murtazâ'nın *Ṭayfü'l-ḥayâl*'ini (Kahire 1381/1962), Ebü'l-Alâ el-Maarrî'nin *'Abesü'l-Velid*'ini (*'Abesü'l-Velid fi'l-kelâm 'alâ Şi'ri Ebi 'Ubâde el-Velid b. 'Ubeid el-Buhtürî*) ve Zekeriyâ el-Kazvî'nin *Âşârü'l-bilâd ve aḥbârü'l-'ibâd*'ini (Beyrut, Daru Sâdır) neşretmiştir. Bu arada Hâfiz İbrâ-

him ve Ahmed Şevki'yi ele alan *Hâfiz ve Şevki* adıyla bir kitap yayımlamıştır (Kahire 1948).

BİBLİYOGRAFYA :

Brockelmann, *GAL Suppl.*, III, 165-168; Mustafa Ali Ömer, *el-İtticâhâtü'r-rumânsiyye fi şi'ri Ḥasan Kâmil eş-Sayrafi*, Kahire 1985, tür.yer.; M. Abdülmün'im Hafâcî, *el-Edebü'l-'Arabiyyü'l-ḥadîs*, Kahire 1985, II, 181-196; a.mlf., *Medârisü'ş-Şi'ri'l-ḥadîs*, Kahire 1991, s. 251-261; M. Fethî Abdülaflm, *Şi'ru Ḥasan Kâmil eş-Sayrafi*, Kahire 1992, tür.yer.; Rızâ Saddûk, *Divânü'ş-Şi'ri'l-'Arabî fi'l-ḳarni'l-'iştirin*, Roma 1994, I, 663-665; *Mevsü'atü'l-'âlami Mısr fi'l-ḳarni'l-'iştirin* (nşr. Mustafa Necîb), Kahire 1996, s. 180; Ahmed Alâvine, *Zeylül-'A'lâm*, Cidde 1998, s. 67-68; *el-Mecmû'atü'l-kâmile li-Mecelleti Abullû*, Kahire 1998, I, 24, 64-70; II, 254, 401-406; Nizâz Abâza – M. Riyâz el-Mâlih, *İtmâmü'l-'A'lâm*, Beyrut 1999, s. 76; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Tetimme-tü'l-'A'lâm*, Beyrut 2002, I, 136; Kâmil Selmân el-Cübûrî, *Mu'cemü'l-üdeba'*, Beyrut 1424/2003, II, 170-171; M. Sa'd Feşevân, *Ḥasan Kâmil eş-Sayrafi ve teyyârâtü'l-tecdid fi şi'rih*, Kahire 2004, tür.yer.; Sâlih eş-Şâir, *Şi'ru Ḥasan Kâmil eş-Sayrafi*, Kahire 2007, tür.yer.; Ahmed Kabbiş, *Târîḥu'ş-Şi'ri'l-'Arabiyyi'l-ḥadîs*, Beyrut, ts. (Dârü'l-cil), s. 667; Muhammed Mendûr, *eş-Şi'ru'l-Mısrî ba'de Şevki*, Kahire, ts. (Dârü nehdati Mısr), s. 162-202; Reuven Snir, “al-Sayrafi, Ḥasan Kâmil”, *Encyclopedia of Arabic Literature* (ed. J. S. Meisami – P. Starkey), London 1998, II, 696.

ÖMER İŞHAĞOĞLU

SCHMIEDE, Hanspeter Achmed (1935-2010)

Alman asıllı müslüman çevirmen,
araştırmacı ve yazar.

7 Aralık 1935 tarihinde Berlin'de doğdu. Babası emekli astsubay Peter Schmiede, annesi Kızılhaç hemşiresi Erna Schmiede'dir, daha sonra Müslümanlığı seçen annesi Fâtıma adını aldı. Schmiede ilk öğrenimini bitirdiği 1950 yılında iş hayatına atıldı. Hıristiyanlık öğretilerini, özellikle teslis akidesini sorgulayan ve reddeden, bunun yerine mutlak tek tanrılık anlayışını benimseyen anne ve babasını kendine örnek aldı, 1954'te Berlin'de müslüman oldu. Aynı yıl elde ettiği bir Osmanlıca ders kitabından kendi kendine Türkçe öğrenmeye çalıştı. 1956'da ilk defa gittiği Türkiye'de dokuz ay kaldı. Türkçe'sini geliştirdikten sonra 1957'den itibaren Türkiye Cumhuriyeti Berlin Başkonsolosluğu'nda mütercim olarak çalışmaya başladı. 1966 yılına kadar Köln ve Münih başkonsolosluklarında, ardından Bonn Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği'nde görev yaptı. Bu arada Türkiye Türkçesi dışındaki Türk dilleri ve edebiyatlarına, özellikle de Azerî dili ve edebiyatına merak duydu, otodidaktik usullerle ileride bu dilden tercüme yapacak de-

recede Azerî Türkçesi öğrendi. 1966'dan itibaren Azerî şairi Bahtiyar Vahapzâde ile mektuplaşmaya başladı. 1969'da Vahapzâde'nin davetlisi olarak Bakü'ye gitti, bu münasebetle Azerbaycan'ın ileri gelen şairleri ve edebiyatçıları ile tanışma fırsatı buldu. Schmiede bu yıllardan itibaren Türkiye'de Ahmet Kabaklı, Mehmet Şevket Eyyi, Kemalettin Şenocak ve Kadircan Kafli gibi ediplerin ve yayıncıların neşrettikleri mecmua ve gazetelerde Azerbaycan edebiyatından örnekler yayımlattı.

Achmed Schmiede aynı zamanda bazı meslekî ve fahrî çalışmalar yürütmekteydi. 1969'dan itibaren AEG-Telefunken şirketinde baştercümanlık, 1970'li yıllardan itibaren Münih İslâm Merkezi ve Camii'nde idarecilik, aylık *al-Islam* dergisinde başmuharrirlik, Alman adlî makamlarında yerininli tercümanlık yaptı. 1978'den emekli olduğu 1999 yılına kadar Berlin Temyiz Mahkemesi yanında Cumhuriyet Başsavcılığı'nda mütercimlik görevlerinde bulundu. Yine bu zaman içinde Türkiye Diyanet Vakfı ve Diyanet İşleri Türk İslâm Birliği adına birçok dinî ve edebî eser tercüme veya telif etti. *Türk Edebiyatı Dergisi*, *Türk Dünyası Tarih Dergisi* ve *al-Islam*'a makaleler, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* için beş madde kaleme aldı. 1987'de Berlin Tarihi Cemiyeti üyeliğine kabul edildi. 1988'de cemiyetin dergisi olan *Mitteilungen des Vereins für die Geschichte Berlins*'de yayımlanmak üzere, Osmanlı Devleti'nin Prusya'nın başşehri Berlin'e 1797'de tayin ettiği ilk dâimî büyükelçi Giritli Aziz Ali Efendi'nin hayatı, sefâreti, 1798'deki vefatı, buraya defni ve Berlin'de oluşan müslüman mezarlığı hakkında bir makale yazdı. Daha sonra da Giritli Aziz Ali Efendi ile meşgul oldu.

1990'lı yıllarda Schmiede'nin üzerinde ağırlıklı olarak çalıştığı eser *Kitâb-ı Dede Korkut*'tur. Dede Korkut destanlarının Almanca yeni bir tercümesini Almanya'da ve Türkiye'de yayımladı. 1996'da Bakü Devlet Üniversitesi tarafından bu çalışmalarını dolayısıyla fahrî doktorluğa layık görüldü. Ertesi yıl Azerbaycan Bilimler Akademisi Edebiyat Enstitüsü Metin Araştırmaları Şubesi bünyesinde yönetici-bilimsel araştırmacıya tayin edildi ve kendisine *Kitâb-ı Dede Korkut*'un Dresden nüshasının yeniden değerlendirilmesi ve edisyon kritiğinin hazırlanması görevi verildi. Schmiede görevini 2000 yılında Türkiye Diyanet Vakfı tarafından basılan kitabıyla yerine getirdi. Bu halkanın son çalışmasını 2007'de Dresden nüshasından istinsah edilen Berlin nüshasının Almanca tercümesi oluştu-